

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2020

- Державна санітарно-епідеміологічна служба;
- Державна екологічна інспекція;
- Державна архітектурно-будівельна інспекція;
- Державна міграційна служба.

Даний перелік не є вичерпним та може бути доповнений іншими органами державної влади, які відповідно до законодавства уповноважені на реалізацію окремих правоохоронних функцій [6].

Правоохоронну системи складає сукупність державних органів які мають різне функціональне призначення та напрямками діяльності, до яких слід віднести судові органи, правоохоронні органи та органи юстиції України, тобто правоохоронна система України являє собою багаторівневу соціальну систему, що існує в державі та об'єднує в собі органи та інститути, які на підставі чинного законодавства, здійснюють правоохоронну та правозахисну функції з метою забезпечення законності в державі, на підставі чинного законодавства з врахуванням вимог сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. С. 50.
2. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Феміна, 1996. С. 513.
3. Братко А. Г. Правоохранительная система (вопросы теории): монография. Юридическая литература, 1991. С. 208
4. Соколенко О. Л. Поняття і структура правоохоронної системи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2013. Вип. 4. С. 91-96.
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-ХІІ. Дата оновлення: 05.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12> (дата звернення: 15.11.2018).
6. Шоптенко С. С. Адміністративно-юрисдикційна діяльність правоохоронних органів в Україні: монографія. Харків, 2018. С. 436.

ВИКРИВАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Косиця О. О.

д. ю. н., професор кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін

БІНПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Набуття чинності у 2017 р. Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, ознаменувало визначення системи загальних принципів, серед яких верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією та з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, обумовило створення та забезпечення функціонування інституту викривачів – осіб, які інформують про порушення норм законодавства, в тому числі антикорупційного, та привернуло увагу науковців і законотворців до означених питань.

Міжнародна практика свідчить, що викривачі є дієвим механізмом протидії не лише корупційним, а й іншим порушенням законодавства у фінансовій, податковій, інформаційній сферах, однак цей досвід досі не пристосований до реалій суспільного життя в Україні. Так, у 29 країнах світу прийнято всеосяжний спеціалізований закон про захист викривачів, з них в 11 країнах європейського континенту, інші 18 країн знаходяться на різних континентах. Майже усі країни прийняли закони після 2000-х рр. та першою це зробили Сполучені Штати Америки у 1989 р.

Викривання правопорушень у податковій сфері в цілому пов'язано з тінізацією економіки, та нерозривно з повідомленням про факти про ухилення від сплати податків, використання схем мінімізації податків, виплати заробітної плати в конвертах тощо, а у кредитно-фінансовій сфері такі факти пов'язані з махінаціями з цінними паперами, валютою, розкраданням тощо.

Слід пам'ятати, що системна протидія організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації є ключовою умовою нової якості економічного зростання для забезпечення економічної безпеки [1].

В дослідженнях, проведених нами раніше, ми пропонували не обмежувати діяльність викривачів лише корупційною сферою, а й оглядово визначали, в яких сферах активно та ефективно застосовується інститут викривачів. Це зумовлено, насамперед, тим, що в зарубіжних країнах викривачами вважаються люди, які повідомляють про порушення законодавства, які шкодять або можуть зашкодити суспільним інтересам, наприклад, державним фінансам, навколишньому середовищу, громадському здоров'ю, споживчій безпеці, захисту даних та безпеки інформаційних систем, якщо це їм стало відомо під час їх трудової діяльності.

Перехід України до ринкових відносин в економіці обумовив створення власної

системи інституційного середовища та визначення нормативно-правової бази в регулюванні діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема дедалі більшого значення у функціонуванні суб'єктів господарювання почала набувати надійність системи фінансово-економічної безпеки підприємства. Суб'єкти господарювання, що провадять діяльність на умовах комерційного розрахунку, максимізуючи сферу свого впливу на ринку, іноді переступають межу закону, вдаючись до різних маніпуляцій (на кшталт промислового шпигунства, рейдерства, фінансових афер, підкупів, інтриг і послуг злочинних елементів), чим завдають значної шкоди своїм конкурентам. Через спеціально створену інституційну систему – органи регулювання, міністерства, відомства, установи, організації – держава здійснює постійний вплив на економічну поведінку кожного суб'єкта господарювання [2]. Через те, що тіньова економіка тісно переплітається з принципами бізнесової етики, акцентуємо на тому, що жоден керівник компанії не повинен сприймати протиправні дії з боку окремих посадових осіб як спонукання до порушення закону або використання недоліків у податковій системі. Навпаки, необхідно створити інструмент, який заохочував би підприємців викривати схеми, які виникають через прогалини в законодавстві. До того ж, податковий тиск в Україні знаходиться на прийнятному рівні, а, отже, немає жодних «емоційних» причин використовувати цей шлях з метою отримання максимального прибутку [3].

Викривання правопорушень у податковій сфері нерозривно пов'язано з повідомленням про факти щодо ухилення від сплати податків, використання схем мінімізації податків, виплату заробітної плати в конвертах тощо. Особа, яка працює на підприємстві, особливо бухгалтер, має доступ до всієї первинної фінансово-господарської документації, до руху коштів, що може підтвердити або спростувати реальність проведення господарської операції. Викривання в податковій сфері не є поширеним в Україні, а тому весь тягар лягає на суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. Однак у низці зарубіжних країн Tax Whistle-blowing є поширеною практикою. Показовим для України може стати досвід різних розвинутих країн світу.

Викривання в податковій сфері активно застосовується в різних країнах світу.

Так, наприклад, Австралійське податкове управління на сторінці Tax Whistleblowers повідомляє, що з 1 липня 2019 року набрали чинності нові заходи для кращого захисту фізичних осіб, які розкривають нам інформацію про поведінку щодо ухилення від сплати податків та інших податкових питань. Визначено, що в рамках реформ з інформування про порушення в корпоративному секторі державні компанії, великі приватні компанії і компанії, що є довірчими власниками реєстрованих компаній за вислугою років, повинні впровадити політику щодо захисту інформаторів в

корпоративному секторі. Австралійським законодавством передбачено, що податкові інформатори або викривачі мають право на захист своїх персональних даних та особистості; право на захист інформації, розголошену юристу; захист від притягнення до цивільної, кримінальної та адміністративної відповідальності за діяльність як викривача; захист від негативних наслідків, зокрема особа не може бути звільнена, піддаватись переслідуванням чи залякуванням, страждати від фізичного та психологічного насильства від роботодавця, захищається майно, бізнес чи фінансове становище, передбачені компенсації та інші засоби захисту.

Важливо також зазначити, що наявність розвиненого і врегульованого інституту викривачів має надзвичайно позитивний вплив на економічну систему держави: так, у Південній Кореї в 2002–2013 рр. Комісія з цивільних прав та боротьби з корупцією отримала 246 повідомлень про порушення. У результаті розкриття 220 випадків 60,3 млн дол. були повернуті [4]. За аналогією, зазначимо, що 60 млн дол. – це приблизно сума доходів бюджету України за 2018 рік.

Для прикладу, Комісія по цінним паперам и біржам США (U.S. Securities and Exchange Commission, далі – SEC) 24 вересня 2018 р. оголосила про те, що присудила майже 4 млн. дол. іноземному викривачу, чиє повідомлення призвело до початку розслідування та допомогла успішно провести правозастосовні заходи. «Викривачі, не важливо чи знаходяться вони в США або закордоном, надають цінну послугу інвесторам та допомагають нам зупинити правопорушення», – повідомила Джейн Норберг, керівник офісу SEC по захисту викривачів. SEC присудив більше ніж 326 млн дол. 59 особам з моменту вручення першої нагороди у 2012 році [5].

На сайті незалежної інтернет-газети *Front Line Whistleblower News* повідомляється, що викривачі допомогли Податковому управлінню США (Internal Revenue Service) зібрати більше 1,4 млрд дол. у 2018 фінансовому році. З цієї рекордної суми більше 300 млн дол. США були передані «податковим» викривачам Податкового управління США, що в середньому складає 21,7 відсотків від усієї суми [6]. Для порівняння, у 2017 році завдяки інформаторам було стягнуто коштів від недобросовісних платників – 190,5 млн дол., а у 2019 – 616,7 млн дол.

Практика свідчить, що в багатьох зарубіжних країнах активно використовується викривання у податковій сфері. Окремим напрямком роботи в податковій службі має стати робота з викривачами податкових правопорушень. В Україні наразі це є перспективою, але не реальністю. Проблема полягає в тому, що викривання в розумінні українського законодавця та в цілому суспільства стосується лише сфери корупції.

Одним з напрямів формування якісно нової державної політики у сфері захисту

економічних інтересів держави є залучення викривачів, адже зарубіжний досвід демонструє економічний ефект та доцільність співпраці податкових органів та осіб, які повідомляють про шкоду або загрозу суспільним інтересам. У результаті дослідження зроблено висновок про пряму залежність діяльності викривачів у податковій сфері та збільшенням доходів у дохід держави від викритої неправомірної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
2. Рябушка Л. Б., Сюркало Б. І. Інституційне регулювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Збірник наукових праць. 2014. Випуск 40. С. 232–251.
3. Лаврик С. Вплив податкового тиску на формування мотивації до використання агресивної податкової оптимізації. Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства. 2018. URL: <https://studlib.org.ua/index.php/eprs/article/view/158>.
4. Захист викривачів корупції: як це працює в Україні та в світі. 2015. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27118580.html>.
5. U.S. SEC. AND EXCH. COMM'N, SEC Awards Almost \$4 Million to Overseas Whistleblower (Sept. 24, 2018). URL: <https://www.sec.gov/news/press-release/2018-209>.
6. Whistleblowers helped the IRS collect more money than ever last year: \$1.4 billion in fines and forfeiture. URL: <https://www.whistleblowersblog.org/2019/02/articles/tax-whistleblowers/whistleblowers-helped-the-irs-collect-more-money-than-ever-last-year-1-4-billion-in-fines-and-forfeiture/>.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

Кінчарський О. М.

*Аспірант кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Україна, незважаючи на довгу історію, є державою молодою. Міжнародна